

אתר של עולם

חודש
כסלו

ע"ש מרן שר התורה רבינו עובדיה יוסף צוקל

גליון חודשי 'מס' 215 | כסלו תשפ"א | מוקדש לעילוי נשמתו הטהורה של מרן שר התורה רבינו עובדיה יוסף ב"ר יעקב וגורגיה צוקל זיע"א

מעשה רב

• ההדלקה שהתאחרה •

הנרות - דחפה אותי להמשיך ולהתקדם. כך העמקתי בדרכים וביערות, ורגלי בוססו בשלג הכבד.

אמש, כשהייתי במרחק לא גדול מהעיר, השתוללה הסערה במלוא עוזו, רוחות קרות נשבו בעוצמה, חשתי שכוחותי אזולים, אך ידעתי שאם אכנע חלילה - לא יהיה מי שיבוא לעזרתי. התחזקתי בבטחוני בה, אזרתי את שארית כוחותי, ודחפתי את עצמי בכוח לעבר בכפר הסמוך, שבו מתגורר ר' יענקל, אחד מידידי. סוף סוף הגעתי אל דלת ביתו, ונקשתי עליה ביד כחולה וקפואה.

עודני מצפה לקבלת פנים חמה מצד ר' יענקל כדרכו, והנה פותחת את הדלת אשתו ועיניה דומעות. היא סיפרה לי כי בבוקר החליט יענקל לצאת לעבודתו ביער על אף הפצרותיה שישאר בבית, והוא עדיין לא שב, ולכן היא חוששת מאוד לגורלו.

הבנתי שמשימה חשובה מאוד נקרתה לידי, וכוחות מחודשים ננסכו בי. חיזקתי את האשה וילדיה בדברי עידוד וביטחון, ומיד פניתי לעבר הדלת לחפש את חברי.

יצאתי לעבר היער, את הדרך הכרתי היטב. אך בשל סערת השלג והחושך התקשתי מאוד להבחין בנעשה, ובאמת לא ידעתי כיצד בדרך הטבע אמצא את האיש. שמתי מבטחי בה' אשר לא עזב חסדו אמיתי, ופתאום הרגשתי ברגלי גוף אדם שרוע לרוחב הדרך.

הבנתי היטב בפניו של האיש, וזיהיתי שהוא יענקל ידידי. הוא שכב חסר אונים, שפתיו כחולות ועוד רגע קט יאבד את הכרתו. חיש מהר הרמתי אותו, שפשפתי את רגליו, ואחר כך התחלתי בכל כוחותי לגרור אותו יעמי אל ביתו.

בחסדי ה' הצלחנו להגיע את הבית. פני אשתו וילדינו נעו בין הבעות שמחה על שובו של אבי המשפחה ובין הבעת דאגה למצבו. אך לאחר שלגם מעט משקה חריף וכוסה בשמיכות עבות, התאושו וחזר לאיתנו.

זה היה קרוב לשעת חצות. נותרתי בביתו של יענקל, ויחד הדלקנו נר ראשון של חנוכה, והודינו לה' על הניסים בימים ההם, ועל הצלתו הממשית בזמן הזה.

בני החבורה שמעו בהתרגשות את סיפורו המצמרר של רבי זושא, והסבו את פניהם לשמוע את תגובת רבם. המגיד פנה בחיון אל רבי זושא ואמר: "זושא, דע לך כי בגלל מעשה זה של הצלת נפש מירשאל שזכית בו, גם בשמים בפמליא של מעלה לא הדליקו נר ראשון של חנוכה עד שהדלקת אותו עם ר' יענקל".

או אז הבינו כל התלמידים את פשר איחורו של המגיד בהדלקת הנר אתמול עד קרוב לחצות.

(עונג לשלחן שבת עמ' 163)

משל ומשל

• אצל מי האור •

להם? מדוע דחו את אור ההשכלה, את הפילוסופיה והתרבות הנאורה?

היוונים היו משתוממים שבעתים, אילו היו יודעים מה היהודים חושבים עליהם ועל תרבותם. אילו היו יודעים מה אומר עליהם המדרש (בראשית רבה ב, ד): "והארץ היתה תורה ובוהו וחושך על פני תהום, חושך - זו מלכות יוון".

הם היו מזדעקים: "אנחנו - חושך? אתם החשוכים! אנחנו מפיצי האור! אנחנו האנשים החושבים, ואתם מצייטים באופן עיוור למצוות ולחוקים!"

ואנחנו מחייכים לטיפשותם, ומשתוממים על חוצפתם. חוצפת האנשים החושבים שהם יכולים - בשיכלם הקטן - להבין את היקום ומשמעותו, ייעודו ומטרתו. טיפשותם של האנשים המתיימרים להבין הכל.

משל למה הדבר דומה. לאווירון הטס מעל לאוקיינוס. הטייס יושב על כיסאו, ומביט בהמון העשונים. לוחץ על כפתורים ומתגים, מסית מנופים, ושומר על קשר אלחוטי עם תחנת הבקרה.

לפתע נכנס אדם ומתעניין: "הגד לי, מה אתה עושה שם?"

והטייס מסביר באורך רוח: "כאשר המחוג הזה יורד, יש ללחוץ על המתג הזה. כאשר המנורה הזו מהבהבת, יש להסיט את המנוף הזה. כשנשמע ציפצוף, צריכים ללחוץ מיד על הכפתור הזה".

אומר לו האיש: "אתה סתם 'מרובע', הדריכו אותך, ואתה עושה כמו תוכי. צריך לחשוב לבד! שעון שאני לא מבין על מה הוא מורה - אינו קיים בשבילי! כפתור שאני לא יודע מה הוא מפעיל - אני מתעלם ממנו! זוז, תן לי לנווט את המטוס!..."

אז מי העיוור, ואצל מי האור? אצל הטייס המיומן - הממלא אחר ההוראות, או אצל זה שמנסה 'להבין בשיכלו'?

"חושך - זו מלכות יוון".

וכשהמכבים ניצחו - הם הדליקו את האור!

"כי נר מצוה - ותורה אור!"
(מעייני המועד, חנוכה, עמ' יא)

נר ראשון של חנוכה, בבית מדרשו של המגיד ממעזריטש. תכונה מיוחדת מורגשת באוויר מאז שעת בין הערביים, עת הדלקת נרות חנוכה. תלמידי המגיד היו שרויים בהכנות עילאיות ונשגבות לקראת מעמד הדלקת הנרות אצל רבם.

הכל ממתנינים ליציאת המגיד להדלקת הנרות. האחד והמיוחד שבחבורה, רבי זושא מאניפולי, היה עומד מוכן לסדר את החנוכה ולהגיש למגיד את השמש בכל ערב.

שליחויות מסתוריות היו לרבי זושא. חלק ניכר מזמנו ייחד להליכה בין עיירות וכפרים נידחים, לחפש נשמות טועות ולעזור להן למצוא את דרכן אל אביהן שבשמים. גם השנה יצא למסעותיו מיד בסיום חודש תשרי, על מנת לשוב בערב חנוכה ולקיים את מנהגו הקבוע.

אלא, שהפעם התאחר רבי זושא. ערב חנוכה הגיע, ועדיין רבי זושא לא בא. חבריו הבינו שכבר לא יבוא, וציופו ליציאת הצדיק להדלקת הנרות. אך למרבה הפלא המגיד הסתגר בחדרו ולא יצא. ככל שהתאחרה השעה, גברה בלב התלמידים ההשערה שהדבר קשור באיחורו של רבי זושא.

רק קרוב לשעת חצות נפתחה פתאום דלתו של הרבי. עיני המגיד נהרו באור מיוחד, וכשדוהו נסוכה על פניו ניגש להדלקת הנרות. הוא לא שאל היכן רבי זושא, והתלמידים דימו כי טעו בהשערתם, וככל הנראה אין קשר בין העדרותו של רבי זושא להדלקה המאוחרת.

למחרת בבוקר, נכנס פתאום רבי זושא לבית המדרש. הוא נראה עייף ובגדיו רטובים, אך על פניו היתה נוסכה הבעת אושר. חבריו שאלוהו לשלומו, וסיפרו לו על איחורו הנדיר של המגיד אתמול בהדלקת הנרות. רבי זושא מילא פיו מים, וניגש מיד להתכונן לתפילה.

כעבור זמן התבשרו התלמידים, כי הערב אחרי הדלקת נר שני יערוך הרב המגיד את שולחנו הטהור בהשתתפות כל תלמידיו. זו היתה שעת התעלות מיוחדת, שבה שרו את הפזמונים המיוחדים של החג, ושמעו מפי המגיד דברי חסידות. במהלך הסעודה פנה המגיד אל רבי זושא, וביקש ממנו לספר מדוע איחר השנה בהדלקת הנר הראשון.

דממה השתררה באולם בית המדרש, ורבי זושא פתח בסיפורו:

כידוע לכם, מידי שנה אני מתכנן את דרכי, כך שאוכל לבוא אל הרבי להדלקת הנר הראשון, בעד כל הון שבעולם איני מוותר על הזכות להגיש לרבי את הנר הראשון.

הפעם התחוללה סערת שלגים עזה. ההליכה בדרכים גבלה בפיקוח נפש, אך תשוקתי העזה להיות אצל הרבי בהדלקת

כשם שמעט מן האור דוחה הרבה מן החושך כך מעט מן האמת דוחה הרבה מן השקר

(רבינו בחיי)

כתוב בספר הקדוש "בני יששכר": כי סגולת נרות חנוכה, זהויר בה - הוא בא בשכרו, שינצל מן האוייבים, ומצלת מדינה של גהינם, וזוכה לתחית המתים, וזוכה לחכמה, וימים אלו מעוררים לפקידת עקרונות (סגולות ישראל מע"ר ח אות מא).

פתגם המלך

(עונג לשלחן שבת עמ' 163)

עם סגולה

• סגולת נרות חנוכה

אפה מזל!?!?

• שמו של החודש •

אותיות פשוטות, אלא שלש אמות - קהלת יעקב ערך מ, ואלו הן: ה' ו' ז' ח' ט' י' ל' נ' ס' ע' צ' ק'. ובאלו האותיות צר הקב"ה י"ב מזלות בעולם, וי"ב חודשים בשנה, וי"ב מנהיגים בנפש. ובאות ס' - יצר הקב"ה את מזל 'קשת' בעולם, ואת חודש 'כסלו' בשנה, ואת 'הקביה' בנפש. עיין שם.

בתורה לא נזכרו שמות לחודשים, אלא רק מספרים "החודש הראשון" וכו' (רמב"ן, שמות יב, ב). שמות החודשים "ניסן", "אייר", וכו', עלו עמנו מבבל לאחר חורבן הבית הראשון (ירושלמי, פ"א דר"ה ה"ב).

• השבט שכנגד החודש •

כתוב במדרש (תנחומא, ויחי טו), שכל חודש מי"ב חודשים - הוא כנגד אחד מי"ב השבטים, (אך לא כתוב שם מהו הסדר). וכתבו המקובלים, שהסדר הוא לפי סדר הדגלים (שערי אורה שער ה, ופרי צדיק לר"ח כסלו אות ב בשם האר"י ז"ל). ולפי זה, חודש 'כסלו' - הוא כנגד שבט 'בנימין' (שערי אורה פ"ה). ועיין עוד בבני יששכר מאמרי חודש כסלו טבת - רמזים נפלאים בזה).

בנביאים שעלו מבבל, מצאנו שהזכירו חלק משמות החודשים, כגון בספר זכריה (א, ז; א, א) נזכרו החודשים "שבט" ו"כסלו", וכן בספר עזרא (ו, טו) נזכר חודש "אדר", וכן בספר נחמיה (א, א; ב, א; ג, א; ד, א; ה, א) נזכרו החודשים "כסלו", "ניסן", ו"אלול", וכן במגילת אסתר (ב, טז; ג, טז; ד, טז; ה, טז) נזכרו החודשים "טבת", "אדר", "ניסן", ו"סיון", (ועי' במפרשים על שמות פ"ב פ"ב, שהאריכו בזה). ובוודאי שמות החודשים נתקבלו גם כן מסיני, אלא שהיו בבחינת תורה שבעל פה (בני יששכר, מאמרי חודש ניסן, מאמר א), ויש טעם לכל השמות של החודשים, למה נקרא כך, זה ניסן וזה אייר, וכן כולם (מאור עינים פרי תרומה).

• מזלו של החודש •

כאמור מספר יצירה (פרק ה), מזלו של חודש 'כסלו' - הוא מזל 'קשת'. ואף שאמרו רבותינו (שבת קנו) "אין מזל לישראל", היינו שישאר על ידי מעשיהן בתורה - הופכים שפיטת המזל לכל אשר יחפצו, אבל על כל פנים בתולדה יש להם מזל (בני יששכר מאמרי חודש שבט מאמר א אות ב).

• מקור השם חודש 'כסלו' •

כאמור, חודש 'כסלו' נזכר פעמיים בכל התנ"ך, פעם אחת בספר זכריה (ז, א), ופעם שניה בספר נחמיה (א, א) (ועי' בש"ע אבה"ע סי' קכו סכ"ד וברמ"א שם ס"ז - שבגט צריך לכתוב 'כסלו' חסר, ולא 'כסליו' מלא, ובדיעבד כשר כמבואר באחרונים שם).

• קצת על בני מזל 'קשת' •

בני מזל 'קשת' - מטבעם רוצים להיות משוחררים משעבוד וממסגרות, לא אוהבים לקבל הוראות, ויש להם חוסר משמעת עצמית.

• הטעם שנקרא חודש 'כסלו' •

'כסלו' - מלשון 'כסיל', והוא המזל הנקרא 'כסיל' - שבו הגשם יורד, והוא עת רביעה ראשונה בארץ ישראל (עי' ב"מ קו, ורש"י בראשית ח כב, וספר "מבנה לוח השנה" פ"ב ס"ט).

הם נועזים מטבעם, לוקחים סיכונים, מחושבים, שולטים במצבים קשים, ולא מקבלים פאניקה. הם ברי מזל בדרך כלל.

וכן 'כסלו' - מלשון 'מבטח עוז', כמו שכתוב (איוב לא, כד) "אם שמת י זהב כסליו", וכן (משלי ג, כו) "ה' יהיה בכסלך" (פרי צדיק - להרצה מלובלין, בראשית, מאמר לר"ח כסלו אות ב). ולכן נס חנוכה - היה בחודש כסלו, כי עיקר הנס היה על ידי אמונה ובטחון, וכסלו הוא לשון בטחון, כאמור (חסד לאברהם - ראדמסק פיטרוקוב תרנ"ג עמ' 90, וישמח ישראל - ר"ח כסלו אות ב).

יש להם הרבה יחירות, ויש להם נטיה להתנשאות ולחוצפה, כשהם משוכנעים שהם צודקים - הם מתחצפים ביותר.

יש להם יזמה, הם בעלי רעיונות וכשרונות, חכמים מטבעם, כושר השיפוט וההבנה שלהם - הוא מצויין.

יש להם שאפתנות, רוצים להשיג כמה מטרות בבת אחת - וזה לא טוב. הניגודים בולטים מאד אצלם - החריצות מול האדישות.

• צירוף שם הוי"ה של החודש •

מובא בספרים הקדושים, שלשם הוי"ה ב"ה - יש י"ב צירופים, כנגד י"ב חודשי השנה, לכל חודש צירוף אחר (עי' בריקאנטי פ"ר תצוה ד"ה ועשית, וברגל ישרה מערי' י אות ו). והצירוף של חודש 'מרחשון' - הוא ויה"ה, ויוצא מראשי תיבות של הפסוק (בראשית ג, יא) "וַיֵּרָא יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַפְּעִלִי", הכתוב אצל אבלו יעקב אבינו ע"ה כשנטמן במערת המכפלה (ולפי הקבלה בידנו היה הדבר בכסלו בימי חנוכה, כי יעקב אסף רגליו אל המטה ביום א' דסוכות כפי הקבלה שבידינו מן הרמז בפסוק 'יעקב נסע סכתו' (בראשית לג, יז), ונשלמים השבעים יום בחנוכה, על כן נרמז שם הצירוף של חודש כסלו - בני יששכר מאמרי חודש כסלו מאמר א, ועי' רמזים נפלאים לחודש זה ומזלו).

אוהבים להישמע ולהתבלט, יש להם כושר דיבור - ודבריהם נשמעים, אבל אין להם משטר עצמי. הפוטנציאל עומד לרשותם - אם רק ידעו למצות את עצמם.

מטבעו פתוח מאד, אוהב שיחה, אוהב עליצות, מחפשים את השמחה שבחיים - יותר מהעומס של האחריות. נשארם תמיד צעירים ברוחם. הם אצילים ואדיבים מטבעם.

אוהבים את האמת הצדק והיושר, יש להם בטחון עצמי מופרז. בכל דבר שהם עוסקים בו - יכולים להגיע לדרגה גבוהה.

• האות שכנגד החודש •

כתוב בספר יצירה (פרק ה), שיש י"ב אותיות פשוטות, (דהיינו שלא שייך בהן דגש ורפוי, מלבד שלש אותיות נוספות שלא שייך בהן דגש ורפוי, והם: א' מ' ש', שאינן נקראות

(מתוך הספר "גלגל המזלות" בהסכמת גדולי ישראל)

הלכות ומנהגים

מנהגי ימי החנוכה

מצות חנוכה

א. בתקופת בית המקדש השני, כשמלכו מלכי יון, גזרו גזרות קשות על ישראל, ובטלו דתם, ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם, ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות, והיה צר להם לישראל מאד מפניהם, ולחצום לחץ גדול, עד שריחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם, וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום, והושיעו את ישראל מידם, והעמידו מלך מן הכהנים, וחזרה המלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני. וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום - בחמשה ועשרים בחודש כסלו היה,

ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד, ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד, ונעשה בו נס והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים, עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור. ומפני זה, התקינו חכמים שבאותו הדור, שיהיו שמונת הימים האלו - שתחלתן מליל חמשה ועשרים בכסלו - ימי שמחה והלל, ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות, להראות ולגלות הנס. וימים אלו הן הנקראין "חנוכה", כלומר, חנו-כ"ה, דהיינו שחננו ונחנו מאויביהם ביום כ"ה בכסלו (שבת כא:

בגדי חג

ב. ראוי ונכון ללבוש בגדים נאים ובגדי חג בימי החנוכה, ובפרט הנשים - שיש להם יתרון ומעלה בימים אלו, ולכן תלבשנה בגדי חג ותכשיטים (רבינו יוסף חיים ז"ל בספרו עטרת תפארת אות כו, ומאמר מרדכי פ"ז ה"ד. ועי' פס"ט סי' תרעו ס"ד).

סיפור הנס

ג. כתב הרמב"ם (פ"ד מהל' מגילה וחנוכה ה"ב): "מצות נר חנוכה - מצוה חביבה היא עד מאד, וצריך אדם להזהר בה, כדי להודיע הנס, ולהוסיף בשבח האל, והודיה לו על הנסים שעשה לנו". ולפיכך, ראוי ונכון שכל אדם ואדם יקרא בימי החנוכה את סיפור הנס בדברי חז"ל ושאר ספרים העוסקים בזה (כמו מגילת אנטיוכוס, ספר יוסיפון, וכדו'), ויספר לבניו ושאר בני ביתו, כדי להודיע

ולפרסם נסי ה' יתברך עמנו. וככל שהאדם מודה לה' יתברך על נסיון - כך מעורר רצון עליון להמשיך נסים ונפלאות בכל דור ודור (עיי' זוה"ק רעיא מהימנא פר' בא, בא"ח ש"א פר' צו הל"ז). וכן כתבו בקש"ע סי' קלט ס"א, ובמאמר פני"ט ה"א. ועיי' במנחת יהודה, להגאון רבי יהודה פתיה ז"ל, על ישעיה ל - סי' פב, שבימי החנוכה היה מספר לבני ביתו סיפור הנס מספר 'חמדת ימים' (ע"ש).

הספד ותענית

ד. ימי החנוכה אסורים בהספד ותענית, ואין מספידין בהם אלא לחכם בפניו (ש"ע סי' תרע ס"א וס"ג, וחז"ע עמ' י').

הלל והודאה

ה. גומרים ההלל בברכה בכל שמונת ימי החנוכה (ש"ע סי' תרפג, ואחרונים שם). ואומרים "ועל הנסים" בתפילת שמונה עשרה בברכת מודים לפני "ועל כולם", וכן בברכת המזון לפני "ועל הכל" (ש"ע סי' תרפג ס"א). ואם שכח לאומרו בתפילה, אם עדיין לא אמר שם ה' של ברכת "הטוב שמך" - חוזר לאומרו, אבל אם אמר שם ה' - ימשיך ויסיים תפילתו, ובסוף אלקי נצור יאמר: מודים אנחנו לך על הנסים וכו'. עד ונודה לשמך הגדול סלה, יהיו לרצון וכו', עושה שלום וכו'. וכן אם שכח לאמרו בברכת המזון, אם עדיין לא אמר שם ה' של ברכת "על הארץ ועל המזון" - יחזור לאמרו במקומו. אבל אם אמר שם ה' - ימשיך ויסיים ברכת המזון, ובסוף הרחמן יאמר: הרחמן יעשה עמנו נסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מתתיה וכו' (ש"ע ורמ"א סי' תרפג ס"א, משנ"ב סק"ד, כה"ח סק"ג, וחז"ע עמ' קצא ועמ' קצו). ובברכה "מעין שלוש" - אין מזכירין "על הנסים" כלל (משנ"ב סק"ב, כה"ח סק"ג, וש"ת יבי"א ח"ב חא"ח סי' לז). ובנוסח "על הנסים", יש לומר "ועל הנסים", בתוספת וא"ו. וכן יש לומר "חשמונאי" - הנו"ן בפתח והאל"ף נחה (חז"ע עמ' קצב ועמ' ה). ומי שהתחיל סעודה ביום השמיני של חנוכה, ונמשכה סעודתו עד הלילה, מזכיר "על הנסים" בברכת המזון (חז"ע עמ' ה).

עשיית מלאכה

ו. ימי החנוכה מותרים בעשיית מלאכה. ונהוגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות שבבית דולקים (ש"ע סי' תרע ס"א), דהיינו חצי שעה מזמן הדלקתם (משנ"ב סי' תרע סק"ד, כה"ח סק"ה, וחז"ע עמ' יב). ודוקא מלאכה גמורה, כגון תפירה וסריגה וכדומה, אבל בישול ואפיה ושאר צרכי אוכל נפש - מותר (נטיע גבריאיל עמ' ריח, אמת ליעקב קמינצקי סי' תרעא בהערה, וחז"ע עמ' יב). ויש נשים שנהגו שלא לעשות מלאכה כל היום בחנוכה, ויש לבטל מנהגן, כי הבטלה - עבירה היא, ומביאה לידי שעמום (משנ"ב סק"ה, כה"ח סק"ט, וחז"ע עמ' יג). ומכל מקום יש אומרים שטוב לנשים להימנע ממלאכות כבדות, כגון טויה וכיבוס, שיש בהן טירחא, על כל פנים כיום ראשון ושמיני של חנוכה (מל"ח סי' כז אות שה, בא"ח ש"א פר' וישב אות כה, כה"ח סי' תרע סק"ט, וחז"ע עמ' יג). אבל האנשים אינם נמנעים משום מלאכה כלל (משנ"ב סק"ג, כה"ח סק"ג, וחז"ע עמ' יד).

סעודות מצוה

ז. יש אומרים שריבוי הסעודות שמרבים בהם בימי החנוכה - אינם אלא סעודות הרשות, מפני שלא קבעו חכמים את הימים הללו לימי משתה ושמחה. ויש חולקים ואומרים שיש מצוה בריבוי הסעודות. ונהגים לומר בסעודות הללו דברי תורה ושירות ותשבחות לה', ואז נחשבות לסעודות מצוה (ש"ע ורמ"א ס"ב, משנ"ב וכה"ח שם, מאמר פני"ט ה"א, וחז"ע עמ' טו).

מאכלי חלב ושמן

ח. יש נוהגים לאכול מאכלי חלב בחנוכה, זכר לנס שנעשה בחלב שהאכילה "יהודית" את האויב (ב"י ס"ס תרעה, רמ"א סי' תרע ס"ב, משנ"ב סק"י, כה"ח ס"ק טוב, וחז"ע עמ' יח). וכיום נוהגים לאכול סופגניות מטוגנות בשמן, זכר לנס פך השמן (מאמר פני"ט ה"ח, וחז"ע עמ' יח ובהערה שם בשם רבינו מימון אביו של הרמב"ם). ואפילו אוכל מהן הרבה יותר משיעור קביעות סעודה, מברך לפנייהן "מזונות" ולאחריהן ברכה "מעין שלוש" (חז"ע ברכות עמ' טו). ואם מביאים אותם בתוך הסעודה, אין לברך עליהן כלל. ויותר טוב להניחן עד לאחר ברכת המזון, ואז יברכו עליהן (חז"ע חנוכה עמ' יט בהערה). ומותר לחמם סופגניות בשבת על הפלאטה, כיון שהרוב יבש (חז"ע שם, ושכ"כ הגר"ש אורבך).

צדקה לעניים

ט. נוהגים להרבות בנתינת צדקה לעניים בימי החנוכה (יסוד ושרש העבודה שער יב פ"א), ונהגו העניים לסבב על הפתחים בחנוכה, ויש טעם לזה (משנ"ב סק"א, וכה"ח סק"ד).

י. ביום כ"ד בכסלו, טוב שיקרא בספר חגי (פרק ב פסוק י), מ"בעשרים וארבע" עד סוף הספר, שמדבר על נבואה השייכת לבנין בית המקדש השני, וכל הקורא פסוק בזמנו - מביא גאולה לעולם (סנהדרין ק"א, בא"ח ש"א פר' וישב אות כג, כה"ח סי' תכט סק"ו וסי' תרע ס"ק כו, ומאמר פני"ט ה"ב).

הלכות הדלקת נר חנוכה

דיני החנוכה

יא. מצות הדלקת נרות חנוכה - מצוה חביבה היא עד מאד, וצריך להזהר בה מאד, והרגיל להזהר בנרות שבת וחנוכה - יהיו לו בנים תלמידי חכמים (שבת כג, רמב"ם פ"ד מהל' מגילה וחנוכה ה"ב, ש"ע סי' תרעא ס"א, משנ"ב סק"א, וכה"ח סק"א).

יב. דע, שחמשה עשר כלים ראויים לנר חנוכה להדלקה, וכל הקודם מהם משובח, משום זה אלי ואנוהו, ואלו הן: א. כלי זהב. ב. כלי כסף. ג. נחושת קלל דומה לזהב. ד. נחושת אדומה. ה. ברזל. ו. בדיל. ז. עופרת. ח. זכוכית. ט. עץ. י. עצם. יא. חרס מצופה באבר. יב. חרס בלתי מצופה (וצריך שיהיה חדש). יג. קליפות רימון. יד. קליפות אגוז הנדי. טו. קליפות האלון וכו'. וכל אלו הט"ו כלים הנזכרים שאינן יכולין לעמוד מאליהן בלא סמיכה - אינם ראויים לנר חנוכה (חסל"א מעין ב נהר נח, שד"ח מערי' חנוכה ריש אות ז, וכה"ח סי' תרעא אות ט). וצריך כל אדם לטרוח לעשות לו מנורה יפה כפי כחו, וכן הנרות יעשם יפים (משנ"ב סי' תרעא ס"ק כה, כה"ח ס"ק סד, ומאמר פני"ח הע"ב).

יג. גם מי שמהדר להדליק בחנוכה של זהב או של כסף, יכול לכתחילה להניח את השמן והפתילות בכוסיות זכוכית, ומקיים בכך מצות זה אלי ואנוהו (ילקו"י חנוכה מהדור תשע"ג עמ' קמד). ואדרבה יש עדיפות שתהיינה הכוסיות מזכוכית, ולא יתן את השמן והפתילות בגוף המנורה (מקור נאמן סי' תקמח). ואף שהכוסיות אינן יכולות לעמוד בפני עצמן, אין בזה חשש כלל, מפני שתחילת עשייתן כדי להניחן באופן זה, ודין כלי יש להם (שד"ח מערי' חנוכה אות ז, וילקו"י שם עמ' קמח).

יד. צריך לזהר שיהיה בכוסיות שיעור שיכולות לקבל שמן בכמות המספיקה לפחות לחצי שעה אחר צאת הכוכבים, אבל אם אינן יכולות לקבל שמן בכמות כזו - אי אפשר להדליק בהן (ש"ע סי' תרעב ס"ב וסי' תרעה ס"ב, ועיי' בא"ח ש"א פר' וישב ה"ח, וכה"ח סי' תרעה ס"ק טו). אבל המדליק בנרות של שעה, אין צריך שהכלי יוכל להחזיק שמן בכמות של חצי שעה, שכיון שהנרות עצמן ראויים לידלק חצי שעה, והמה דבוקים במנורה, הרי הכל כמקשה אחת, ודי בזה (חז"ע עמ' לה בהערה).

טו. גם המדליקים בנרות של שעה - צריכים לכתחילה להניח את הנרות בתוך כלי, ולא להדביקם בחלון וכדומה, ומכל מקום אין זה מעכב (פס"ת סי' תרעג אות יא, וחז"ע עמ' לד בהערה).

דיני השמנים והפתילות

טז. כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה, ומכל מקום מצוה מן המובחר - בשמן זית, לפי שבר נעשה הנס, ועוד שאורו זך ונקי. וכן מצוה מן המובחר ליקח פתילות העשויות מצמר גפן או מחוטי פשתן. ובנרות של שעה - לא ידליק, אלא אם כן אין מצוי שמן כלל (ש"ע ורמ"א סי' תרעג ס"א, משנ"ב סק"ב וסק"ד, כה"ח סק"ג וסק"י יב וסק"ט טו, וחז"ע עמ' עו והלאה).

יז. אם השמן זית יקר מאד, יכול להדליק את נר החיוב בשמן זית, ואת שאר נרות ההידור בשמן אחר (שעה"צ סי' תרעג סק"א, כה"ח ס"ק יד, וחז"ע עמ' פא), אבל לא ידליק חלק מהנרות בשמן וחלק בשעוה (משנ"ב סק"ב, כה"ח ס"ק כא-כב, וחז"ע עמ' פ), ומיהו אין זה מעכב, ואם אין לו אלא חלק משמן וחלק משעוה - ידליק מה שיש לו (כה"ח ס"ק כא-כב, וחז"ע עמ' פ).

יח. מי שהכין נרות של שעה, והדביקם כבר בחנוכה, ונודמן לו שמן זית, יניח השעוה וידליק בשמן זית (כה"ח ס"ק טו), ואפילו נודמן לו שמן רגיל, יניח השעוה וידליק בשמן (חז"ע עמ' פ ובהערה שם, ודלא כהכה"ח ס"ק טו).

יט. מה טוב ליתן מים למטה ושמן למעלה, לרמוז על הנס, שגברו ישראל - שנמשלו לשמן, על האומות - שנמשלו למים הזדונים (יפ"ל ח"ב סי' תרעא סק"ב).

כ. מותר לכתחילה להדליק בשמן קרוש המצוי בזמנינו, כיון שעל ידי ההדלקה הופך לנוזל (פס"ת סי' תרעג הערה 32, וילקו"י עמ' רפה).

כא. שמן המיועד להדלקה אך אינו ראוי לאכילה (מחמת רמת החומציות הגבוהה שבו), הרי הוא כשר לכתחילה להדלקת נרות חנוכה, [וכן להדלקת נרות שבת]. והמהדר להדליק דוקא

בשמן הראוי לאכילה – תבא עליו ברכה (בא"ח ש"א פ"ד וישב ה"ב, כה"ח ס"י תרע"ג ס"ק י"א, פס"ת אות ה, וילקו"י עמ' שיט). אבל שמן שהיה ראוי לאכילה, ונפגם עד שנמאס מאכילה, אין להדליק בו נרות חנוכה, שאין זה מכבוד המצוה להדליק בשמן מאוס (משנ"ב ס"ק"ג, בא"ח ש"ס, כה"ח ש"ס, פס"ת ש"ס, וחזו"ע עמ' פ"ז).

כב. שמן שהיה מונח תחת המטה וישנו עליה, מותר להדליק בו נרות חנוכה, כיון שמעיקר הדין הוא מותר גם באכילה (חזו"ע עמ' פ"ח בשם הרב פוסקים, ודלא כהב"ח והכה"ח ש"ס).

כג. מותר להדליק נרות חנוכה בשמן של שביעית (שבת הלוי ח"א ס"י קפ"ד, ושלמי מועד עמ' רח, וכן נראה מד' החזו"ע עמ' פ"ה-פ"ז). וכן שמן של "היתר מכירה" – מותר להדליק בו לכתחילה, ועדיף משמן שקדוש בקדושת שביעית (כמבואר בספר חזו"ע עמ' פ"ה-פ"ז, ועיין באריכות בשו"ת יבי"א ח"י חו"ד סימנים לז-מ).

כד. שמן מנועים או שמן רובים, אם אינו מלוכלך מאד, מותר להדליק בו נרות חנוכה (ילקו"י עמ' רטז, ומקראי קודש הררי פ"ה הערה כא בשם הגר"מ אליהו זצ"ל). וחייילים הרוצים להדליק נרות חנוכה בשמן רובים – שהוא רכוש הצבא, טוב ונכון שיקבלו רשות על כך ממפקדם (ילקו"י ש"ס). ויש מתירים יקח גם בלי נטילת רשות (מקראי קודש ש"ס בשם הגר"מ אליהו זצ"ל).

כה. אין יוצאים ידי חובת הדלקת נרות חנוכה – בהדלקה בנאז או בחשמל, כיון שאין שם לא שמן ולא פתילות. והמברך על הדלקה כזו – ברכותיו לבטלה (כה"ח ס"י תרע"ג ס"ק י"ט, פס"ת אות א, וחזו"ע עמ' צ"ג, ומאמ"ר פנ"ח הע"ה).

כו. "פתיל-צף" המצוי בזמנינו, כשר להדלקת נרות חנוכה לכתחילה (הליכות שלמה עמ' רפה, שבת הלוי ח"ח ס"ט קנז, וחזו"ע עמ' פ"ז).

כז. אין צריך להחליף את הפתילות בכל לילה, אלא רשאי להדליק בפתילות הישנות, ואדרבה הם נוחים יותר להדלקה – כיון שהדליקו בהם כבר. אך יש נוהגים ליתן פתילות חדשות בכל לילה, זכר למנורת המקדש שהיו מחליפים בה פתילות בכל יום (ש"ע ס"י תרע"ג ס"ד, משנ"ב ס"ק לא, כה"ח ס"ק עב, פס"ת אות יב, וחזו"ע עמ' קה).

כח. צריך ליתן בנר שמן בכמות הראויה לידלק לפחות חצי שעה אחר צאת הכוכבים. ואם נתן פחות משיעור זה – לא יצא ידי חובה, וברכתו ברכה לבטלה (ש"ע ס"י תרע"ג ס"ב, וס"י תרע"ה ס"ב). וכן המדליק בנרות של שעה – צריך ליהזר שיהיה בהם שיעור זה (משנ"ב ס"י תרע"ג ס"ק"ו, וכה"ח ש"ס ס"ק ח"י). ולכן קודם שידליק – יסתכל בנר לראות שיש בו כמות הראויה לידלק כפי השיעור הנ"ל (בא"ח ש"א פ"ד וישב ה"ח, כה"ח ס"י תרע"ה ס"ק טו, וחזו"ע עמ' ק"ג). ואם בירך והדליק, ואחר כך שם לב שאין כמות מספיקה כנ"ל, יכבה את הנרות, ויוסיף כמות שתספיק כפי השיעור הנ"ל, ויחזור וידליק את הנרות בלי ברכה (משנ"ב ס"י תרע"ה ס"ק"ו, כה"ח ס"ק טז, וחזו"ע עמ' ק"א). ויש ליהזר שלא להדליק נרות חנוכה בנרות שעה דקים צבעוניים המצויים בחנויות, כיון שהרבה פעמים אינם דולקים חצי שעה, והמדליק בהם מכניס עצמו בחשש ברכה לבטלה.

כט. גם בזמנינו שיש עוברים ושבים עד השעות המאוחרות של הלילה, די ליתן כמות המספיקה לידלק חצי שעה אחר צאת הכוכבים (משנ"ב ס"י תרע"ג ס"ק"ו, כה"ח ש"ס ס"ק ח"ג, אור לצי"ן ח"א ס"י מד, וחזו"ע עמ' ס"ו), ומכל מקום המוסיף יותר משיעור זה – יש בזה 'הידור מצוה' (כה"ח וחזו"ע ש"ס). ואחר שדלקו הנרות חצי שעה – מותר לכבותם, כיון שמעבר לחצי שעה – אין זה חיוב אלא הידור (ש"ע ס"י תרע"ג ס"ב). ונכון שיעשה תנאי לפני שנותן השמן בנר: שאינו מקצה את כל השמן למצוה, אלא רק כמות של חצי שעה (משנ"ב ש"ס ס"ק"ז, וכה"ח ס"ק כא). [ובע"כ שבת – פשוט שאסור לכבות את הנרות].

מקום הנחת החנוכיה

ל. מצוה להניח את נרות חנוכה למעלה משלושה טפחים (24 ס"מ) מקרקע הדירה, ובתוך עשרה טפחים (80 ס"מ) מקרקע הדירה. ומכל מקום אם הניחם למעלה מעשרה טפחים – יצא ידי חובה. אבל אם הניחם למעלה מעשרים אמה (9.6 מטר) מקרקע רשות הרבים או מקרקע הדירה – לא יצא ידי חובה אפילו בדיעבד (ש"ע ס"י תרע"א ס"ו, ואחרונים ש"ס. ועיין להלן הלכה לג כיצד יעשו בבניינים גבוהים). וכן אם הניחם למטה משלושה טפחים – לא יצא ידי חובה (חזו"ע עמ' לג הערה יב – שכן מפורש בארחות חיים ובכל בו ובס' המאוורות, ודלא כהמשנ"ב ס"ק"ו כו והכה"ח ס"ק"ו). ושיעור זה משערים לפי השלבת של הנרות, ואין משגיחים בגוף הנרות – בין אם הם למטה משלושה או בתוך עשרה, אלא הכל נמדד לפי השלבת של הנרות (שעה"צ ס"ק לג, כה"ח ס"ק בן, וחזו"ע עמ' לד ועמ' לו).

לא. אף על פי שהמדליקים בזמנינו את נרות חנוכה בתוך הבית – יש להם על מה שיסמוכו, מכל מקום מצוה מן המובחר להדליק במקום הפונה לרשות הרבים (פס"ת ס"י תרע"א אות ג, וחזו"ע עמ' לב והלאה).

לב. מי שגר בבית פרטי, ופתח ביתו פונה לרשות הרבים, מצוה שיניח את החנוכיה בפתח ביתו מבחוץ, בטפח הסמוך לפתח מצד שמאל של הנכנס, כדי שיהיה מוקף במצוות, [דהיינו, מזוזה מימין, ונר חנוכה משמאל, וכשהוא לבוש בטלית מצויצת – עליו נאמר 'זהחוט המשולש לא במהרה ינתק', וראשי תיבות של מצוות אלו: צ"מ"ח – ציצית, מזוזה, חנוכה. שבזכות זה יבוא משיח צדקנו – צמח שמו. ולכן אנו מפטירים בשבת חנוכה "כי הנני מביא את עבדי צמח"ן]. ואם יש חצר לפני הבית, ופתח החצר פונה לרשות הרבים, מצוה שיניח את החנוכיה בפתח החצר משמאל, [ואם אין מזוזה בפתח החצר, כגון שאין שם משקוף, מניח את החנוכיה מימין הנכנס] (ש"ע ס"י תרע"א ס"ה וס"ו), משנ"ב וכה"ח ש"ס, בא"ח פ"ד וישב ה"ד – והגהות הגר"מ מאזוז לבא"ח, וחזו"ע עמ' לב והלאה). ומכל מקום אם חושש מגניבה או היזק, רשאי לכתחילה להניח את החנוכיה בחלון ביתו (דרכי משה אות ט בשם ר"ן, וכ"פ בחזו"ע עמ' לו).

לג. הדרים בבניינים משותפים – ידליקו בחלון או במרפסת הפונה לרשות הרבים (שבת הלוי ח"ז ס"י פד, וחזו"ע עמ' לו). והדרים בקומות גבוהות, באופן שחלון הדירה או המרפסת גבוהים יותר מעשרים אמה (9.6 מטר) מקרקע רשות הרבים – יניחו את החנוכיה בפתח ביתם

מבפנים, כיון שבגובה כזה אין היכר לעוברים ושבים (שעה"צ ס"י תרע"א ס"ק מב, כה"ח ס"ק מת, וחזו"ע עמ' לו והלאה). ומכל מקום אם רוצים להניח את החנוכיה בחלון או במרפסת – רשאים (חזו"ע עמ' לו). ואם יש בנין ממול, והדיירים שממול יכולים לראות את הנרות שבחלון ביתו, עדיף יותר שידליקו בחלון משום פרסומי ניסא (שבת הלוי ח"ד ס"י סה, וחזו"ע עמ' לו).

לד. המדליקים בחלון ביתם – רשאים לכתחילה להניח את החנוכיה בחלון אף על פי שהוא גבוה יותר מעשרה טפחים מקרקע הדירה, (כל שאינו גבוה יותר מעשרים אמה מקרקע רשות הרבים), משום שפרסומי ניסא עדיף מאשר להדליק בתוך עשרה טפחים (משנ"ב ס"י תרע"א ס"ק כז, כה"ח ס"ק מת, וילקו"י עמ' קנד).

לה. מי שיש לו שני פתחים לביתו או לחצרו משתי רוחות, או שיש לו שני חלונות משתי רוחות, בזמן הזה אינו צריך להדליק בשניהם, אלא רק באחד מהם, מפני שאין דין "חדשד" בזמנינו, כיון שיש הרבה שמדליקים בתוך ביתם (ש"ע ורמ"א ס"י תרע"א ס"ח, וחזו"ע עמ' לו).

הדלקה עושה מצוה

לו. קיימא לן "הדלקה עושה מצוה" (שבת כג. וטו"ש"ע ס"י תרע"ג ס"ב וס"י תרע"ה ס"א), ולכן צריך שבשעת ההדלקה תהיה החנוכיה מונחת במקום שיוצא בו ידי חובה, אבל אם הדליקה למעלה מעשרים אמה, אפילו יקחנה כך דלוקה ויניחנה למטה מעשרים אמה – לא יצא ידי חובה, אלא צריך לכבותה ולהורידה למטה מעשרים אמה ולהדליקה שוב בלי

ברכה (ש"ע ורמ"א ס"י תרע"א ס"ו, כה"ח ס"ק נג, וחזו"ע עמ' לו). וכן אם הדליקה במקום שהרוח מצויה – לא יצא ידי חובה, ואפילו יקחנה כך דלוקה ויכניסנה למקום שאין בו רוח – לא יצא, אלא צריך לכבותה ולהעבירה למקום שאין בו רוח ולחזור ולהדליקה בלי ברכה (משנ"ב ס"י תרע"ג ס"ק כה, כה"ח ס"ק נד, וחזו"ע עמ' קו). ומכל מקום המנהג פשוט להדליק אפילו במקום שהרוח מצויה – על ידי שמניחים את החנוכיה בתוך תיבה מזכוכית, שעל ידי כך אין הרוח שולטת בה (ברכ"י ס"י תרע"ג ס"ק"ח, הר צבי ח"ב ס"י קיד, שלמת חיים ס"י רסא, וחזו"ע עמ' קט).

לז. כיון שהדלקה עושה מצוה – צריך שבשעת ההדלקה יהיה בנר כמות שמספיקה לידלק חצי שעה לאחר צאת הכוכבים. ואם בשעת ההדלקה לא היה בנר שיעור זה – לא מועיל שיוסיף עוד שמן בעודו דולק, אלא צריך לכבות את הנרות ולהוסיף שמן ולחזור ולהדליקם בלי ברכה (ש"ע ס"י תרע"ה ס"ב, משנ"ב ס"ק"ח, כה"ח ס"ק טז, וחזו"ע עמ' ק"א).

לח. אחר שהדליק את נרות חנוכה, אסור להזיז את החנוכיה ממקומה (ש"ע ס"י תרע"ה ס"א), ואפילו לטלטלה ממקום למקום באותו חדר – אסור (משנ"ב ס"ק"ו), ואפילו בזמן הזה שרבים מדליקים בתוך ביתם, גם כן אסור להזיז את החנוכיה ממקומה לאחר ההדלקה (משנ"ב ס"ק"ה). ולכן אם בעל הבית חולה ושוכב במטתו, אי אפשר להביא את החנוכיה אצלו בשביל שידליקנה ואחר כך יניחנה בחלון, אלא ימנה את אשתו או אחד מבני ביתו הגדולים

– שידליקו במקומו במקום הנחתה (עי' משנ"ב סי' רסג ס"ק כא וסי' תלב סק"י. וכ"פ בחזו"ע עמ' קטז).

לט. אם הדליק את נרות החנוכה כראוי, ואחר כך כבו הנרות מחמת איזה סיבה (כגון שטבעו הפתילות בשמן, או שעבר ילד והפיל את החנוכה), אפילו עדיין לא עבר חצי שעה מוזמן הדלקתה, אינו צריך לחזור ולהדליקה שוב, מפני שהדלקה עושה מצוה. ואפילו אם כבו הנרות בערב שבת – לפני שנכנסה השבת, אינו צריך לחזור ולהדליק שוב. ומכל מקום הרוצה לזכות במצוה שלימה – יחזור וידליק בלי ברכה (ש"ע ורמ"א סי' תרעג ס"ב, משנ"ב וכה"ח שם, וחזו"ע עמ' קו ועמ' קי).

החייבים והפטורים

מ. אחד אנשים ואחד נשים – חייבים במצות הדלקת נר חנוכה (ש"ע סי' תרעא ס"א וסי' תרעה ס"ג), אלא שהנשים והבנות – יוצאות ידי חובה בהדלקת בעל הבית (משנ"ב סי' תרעא סק"ט וסי' תרעה סק"ט, ופס"ת סי' תרעא אות ב). והבנים שאינם נשואים, למנהג הספרדים אף הם יוצאים ידי חובה בהדלקת אביהן (ש"ע סי' תרעא ס"ב, וחזו"ע עמ' יט), ולמנהג האשכנזים הבנים מדליקים בעצמם, ואפילו ילדים קטנים שהגיעו לחינוך – מחנכים אותם להדליק בעצמם (רמ"א סי' תרעא ס"ב וסי' תרעה ס"ג. ועי' במשנ"ב סי' תרעה סק"י – דקטן די שידליק רק נר אחד בכל לילה).

מא. אפילו עני המתפרנס מן הצדקה – חייב בנר חנוכה, ואם אין לו – חייב לחזור על הפתחים או למכור כסותו או להשכיר עצמו כפועל כדי להשיג כסף לקנות נר חנוכה, אלא שדי לו שידליק נר אחד בכל לילה. וחייבים גבאי הצדקה להשגיח על העניים, ולתת להם מצות או שמן או נרות – לצורך הדלקת נר חנוכה, לכל הפחות נר אחד בכל לילה (ש"ע סי' תרעא ס"א, משנ"ב סק"ג, בה"ל ד"ה ואפילו, כה"ח ס"ג-ג, וחזו"ע עמ' כא והלאה).

מב. מעיקר הדין אין צריך שבני הבית יהיו נוכחים בזמן ההדלקה, אלא יוצאים ידי חובה בעצם ההדלקה אף על פי שאינם נמצאים שם. ומכל מקום ראוי ונכון שכל בני הבית יהיו נוכחים בהדלקה – כדי לפרסם את הנס (משנ"ב סי' תרעב סק"י, כה"ח ס"ק כד, וחזו"ע עמ' קמה, וילקו"י עמ' תסט).

מג. בחורים ספרדים הלומדים בישיבה, ואוכלים ולנים בישיבה, אינם צריכים להדליק נר חנוכה בחדרם שבישיבה, (ואף אינם צריכים להשתתף בפרוטה כדון אכסנאי), הואיל והוריהם מדליקים עליהם בביתם, והרי הם יוצאים ידי חובה בהדלקת הוריהם. ואף אם ירצו להדליק בחדרם שבישיבה, אינם רשאים לברך על הדלקה זו, שיש בזה חשש ברכה לבטלה (נר ציון פ"ג אות לב – בשם הגר"צ אבא שאול זצ"ל ושכן הורה מרן ראש הישיבה הגר"ע עטייה זצ"ל, ושלמי מועד עמ' רג – בשם הגר"שז אורבך זצ"ל, מקראי קודש הררי פ"ט הערה פט – בשם הגר"י צדקה זצ"ל, וחזון עובדיה עמ' קמד והלאה). ומכל מקום אם אין הוריהם מדליקים עליהם, וכגון שהם בעלי תשובה, והוריהם עדיין לא זכו לשוב בתשובה, (וכן אם הוריהם מתארחים אצל קרובים או בבית מלון – שאז אינם מדליקים עליהם בביתם), ידליקו בברכה בחדרם שבישיבה, (ויכווננו שלא לצאת בהדלקה שמדליקים בבית המדרש של הישיבה) [עי' המבואר בחזו"ע עמ' קנ-קנא. וכ"פ הגר"צ אבא שאול זצ"ל –

הוד"ב נר ציון פ"ג אות לה). ובחורי ישיבה ספרדים הלומדים בארץ, והוריהם רדים בחו"ל, באופן שכאשר הגיע זמן ההדלקה בארץ – עדיין לא הגיע זמן ההדלקה בחו"ל, מעיקר הדין יוצאים ידי חובה בהדלקת הוריהם – אף על פי שהיא תהיה לאחר זמן, ומכל מקום אם רוצים להדליק בעצמם, באופן שברור להם שהוריהם עדיין לא הדליקו בחו"ל, רשאים להדליק בברכה (חזו"ע עמ' קב). והוא הדין בכל זה לחיילים רווקים ספרדים (חזו"ע עמ' קנו).

מד. בחורים אשכנזים הלומדים בישיבה – צריכים להדליק נר חנוכה בברכה בחדרם שבישיבה, אף על פי שהוריהם מדליקים בביתם. והוא הדין לחיילים רווקים אשכנזים – שצריכים להדליק בברכה בחדרם או באוהל (פס"ת סי' תרעו אות ו, וילקו"י עמ' תצח ועמ' תק).

מה. חיילים הנמצאים בכפר שכולו גויים, ואינם רואים נר חנוכה כלל, אף שהם מבני עדות המזרח ומדליקים עליהם בביתם, צריך אחד מהם להדליק נר חנוכה בברכה – כדי שיהיה להם פרסום הנס. והוא הדין לכל אדם שנקלע למקום שאינו רואה שם נר חנוכה כלל, אף שמדליקים עליו בביתו – צריך להדליק גם הוא במקום הימצאו בברכה. ומיהו, כל זה דוקא כשיש להם איזה חדר או אוהל, אבל בלא זה – אסור להדליק בברכה, אלא ידליקו בלי ברכה (ש"ע סי' תרעז ס"ג, שלמי מועד עמ' ר – בשם הגר"שז אורבך זצ"ל, וחזו"ע עמ' קנו ועמ' קנח).

מו. מי שמתארח אצל חבריו בימי החנוכה, ולא מדליקים עליו בביתו (וכגון שמתארח עם בני משפחתו), ובעל הבית המארח מדקדק עמו שישלם לו עבור כל ההוצאות שמוציא עבורו, הרי זה צריך להשתתף עם בעל הבית בהדלקת נרות החנוכה, דהיינו שיתן פרוטה לבעל הבית – כדי שיזכה לו חלק בשמן שבו הוא מדליק את נרות החנוכה, או שיתן לו בעל הבית במתנה חלק בשמן (על ידי 'קנין הגבהה' – דהיינו שיגביה את השמן טפח ויתכוין לקנות חלק בשמן ע"י הגבהה זו), וכזה הוא יוצא ידי חובה בהדלקת בעל הבית. וצריך שיהיה נוכח בשעת ההדלקה, ויכוין לצאת בברכות ובהדלקה וכן בעל הבית יכוין להוציאו, ויענה רק אמץ (ש"ע סי' תרעז ס"א, משנ"ב וכה"ח שם, שעה"צ סק"ט, מקראי קודש הררי פ"ט הערה מו, וחזו"ע עמ' קמד). ואם אינו רוצה לצאת ידי חובה בהדלקת בעל הבית, ויש לו חדר משלו, רשאי להדליק שם בברכה. [ולמנהג בני אשכנז, אם יש לאורח שמן או נר, עדיף בכל מקרה שידליק בעצמו] (פס"ת סי' תרעו אות ב, וחזו"ע עמ' קנא).

מז. אולם אם אין בעל הבית מדקדק עמו עבור ההוצאות, אלא מארחו אצלו חנים אין כסף, הרי זה יוצא ידי חובה בהדלקת בעל הבית אף בלי שישתתף עמו, דבדאי בעל הבית מקנה לו גם חלק בשמן. אלא שטוב גם בזה שישתתף בפרוטה עם בעל הבית, או שיאמר בעל הבית שמקנה לו חלק בשמן (כה"ח סק"ג, וחזו"ע עמ' קמה-קמו, וילקו"י עמ' תקו. ע"ש. ומד' המשנ"ב סק"ד – נראה דאפילו כשמארחו בחינם צריך להשתתף).

מח. בן נשוי המתארח עם אשתו אצל הוריו בשבת חנוכה, אפילו אם נותנים להם חדר נפרד, אינו צריך להשתתף עמהם בפרוטה, ואף אין צריך לבקש מהם שיקנו לו חלק

בשמן, כיון שברור שההורים מקנים להם חלק בשמן – כדי שיצאו ידי חובה בהדלקתם. והוא הדין בזה לחתן המתארח אצל חמיו. וכן בנים נשואים הסמוכים על שלחן אביהם ומתגוררים בבית הוריהם, אפילו אם יש להם חדר משלהם, יוצאים ידי חובה בהדלקת אביהם, ואינם צריכים להשתתף בפרוטה. ואפילו אם רוצים להדליק בחדרם, אינם רשאים לברך על הדלקה זו. [ולמנהג בני אשכנז – מדליקים בחדרם בברכה] (פס"ת אות ד, וחזו"ע עמ' קנב, וילקו"י עמ' תקו).

מט. בן נשוי המתארח עם אשתו אצל הוריו או אצל חמיו בסעודת ליל שבת, וחוזר לביתו אחר הסעודה, אם יוצא מביתו אחר 'פלג המנחה', ידליק בביתו בברכה לפני שיוצא – ויתן בנר כמות שמן שידלק חצי שעה אחר צאת הכוכבים. ואם יוצא מביתו לפני 'פלג המנחה', ימנה שליח שידליק בביתו בזמן ההדלקה (ילקו"י עמ' רעה וסוף עמ' תקד).

נ. מי שהתארח בשבת אצל הוריו או חמיו וכדומה, ובמוצאי שבת מתכוון לחזור לביתו, אינו יוצא ידי חובה בהדלקה של בעל הבית – אף על פי שנמצא שם בשעת ההדלקה, אלא ידליק בברכה כשיחזור לביתו – אפילו שחוזר בשעה מאוחרת כלילה (פס"ת אות ד, וחזו"ע עמ' קנה).

נא. חייל נשוי הנמצא בצבא בימי החנוכה – יוצא ידי חובה בהדלקה שמדליקה אשתו בביתו. ואם אשתו מתארכת בבית הוריה – ויוצאת בהדלקתם, הרי הוא צריך להדליק בצבא במקום שנמצא, ובתנאי שיש לו שם חדר או אוהל (ילקו"י עמ' תק ועמ' תקה).

נב. המתארחים בבית מלון בימי החנוכה, מכיון שאי אפשר להדליק בחדר השינה, ישתתפו האורחים ביניהם בפרוטה, ואחד מהם ידליק עבור כולם בפתח בית המלון או בחדר האוכל. ואם בעל בית המלון נמצא בבית המלון – ומדליק שם, ישתתפו עמו כל האורחים בפרוטה, והוא ידליק בעבור כולם (ילקו"י עמ' תקה).

נג. שני אנשים המתגוררים בדירה משותפת, אם שניהם שותפים יחד בהוצאות האכילה והשתיה, ואוכלים זה מזה, ישתתפו יחד בקניית השמן או הנרות, ואחד מהם ידליק בברכה ויוציא את השני ידי חובה. ואם אינם שותפים בהוצאות האכילה והשתיה, אלא כל אחד קונה לעצמו ואוכל, ידליק כל אחד נר חנוכה בפני עצמו בברכה (משנ"ב סי' תרעד סק"א, ות"ה עמ' סא).

נד. מי שנמצא באחד מלילות החנוכה בנסיעה וכדומה, באופן שאינו עתיד להדליק כלילה זו, וגם אין מדליקים עליו בביתו, כשרואה נר חנוכה – תיקנו לו חז"ל שיברך 'ברכת הראיה', דהיינו אם הוא כלילה הראשון – מברך ברכת "שעשה נסים" וברכת "שהחיינו", ואם הוא באחד משאר הלילות מברך רק ברכת "שעשה נסים". ומיהו אינו רשאי לברך ברכת הראיה אלא דוקא כשברור לו שהנרות בתוך חצי שעה מהדלקתם. [ויכול לברך ברכת הראיה – גם על נרות חנוכה שמדליקין בבית הכנסת] (ש"ע סי' תרעז ס"ג, משנ"ב וכה"ח שם, וחזו"ע עמ' קלט והלאה).

נה. צריך להזדרז להכין את נרות החנוכה מבעוד יום, כדי שיוכל להדליק מיד בזמן, ולא יצטרך לשהות בהכנת השמן והתפילות (משנ"ב סי' תרעב סק"א).

נו. לכתחילה צריך להדליק את נרות החנוכה מיד עם סוף שקיעת החמה – דהיינו בשעת צאת הכוכבים, לא לפני זמן זה ולא אחריו (ש"ע סי' תרעב ס"א, בא"ח ש"א פר' וישב ה"ז, כה"ח סק"ב, וחזו"ע עמ' סב). ומנהג הספרדים להתפלל ערבית בשקיעת החמה, ואחר התפילה הולכים לבתיהם להדליק מיד בצאת הכוכבים (עי' כה"ח סק"ה, וחזו"ע עמ' עא. וז"כ במקראי קודש הררי פ"ד ערה ג - בשם מרן הגר"ע יוסף זצ"ל והגר"מ אליהו זצ"ל), (וצריכים לזכור לחזור על הקריאת שמע לאחר צאת הכוכבים). ומכל מקום אם הגיע זמן צאת הכוכבים ועדיין לא התפלל ערבית, ידליק קודם נר חנוכה ואחר כך יתפלל (כה"ח סק"ה, ותורת המועדים עמ' קה). וכן אם יש לו מנין קבוע לתפילת ערבית בשעה מאוחרת יותר, ידליק מיד בצאת הכוכבים ויתפלל אחר כך במנין הקבוע (שו"ת תפלה למשה ח"ב עמ' תרג, מקור נאמן סי' תקמח - ושכן הורה מרן הראש"ל זצ"ל, נר ציון עמ' קטו - בשם הגר"צ אבא שאול זצ"ל, פניני חנוכה פ"ח עמ' קסז - בשם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, שלמי מועד עמ' ריט - בשם הגר"ש אוריבך זצ"ל, קובץ מבית לוי ח"י עמ' א - בשם הגר"ש וואזנר שליט"א, ועוד). ואצל

האשכנזים יש מנהגים חלוקים בזה, יש מהם שנהגו להדליק מיד בשקיעת החמה ואחר כך מתפללים ערבית בצאת הכוכבים (כן נהג הגר"א ז"ל - כמ"ש במעשה רב אות רלה, ח"א כלל קנד ס"כ, ועוד. ועי' משנ"ב סק"א), [ואף למנהג זה - יתנו כמות שמן שתדלק חצי שעה לאחר 'צאת הכוכבים', ולא חצי שעה מהשקיעה] (משנ"ב סק"א). ויש מהם שנהגו להתפלל ערבית בצאת הכוכבים ואחר כך מדליקים מיד (משנ"ב סק"א בשם השע"ת. וכן המנהג אצל כמה ק"ק אשכנזים). ויש מהם שנהגו להדליק מיד בצאת הכוכבים ולהתפלל ערבית לאחר מכן (מקראי קודש הררי פ"ד ה"א. ומה שציון שם לביה"ל, צ"ע דהב"ה ל מסיק דידליק קודם צאה"כ ויתפלל ערבית בצאה"כ).

נז. בשעת הדחק שצריך לצאת לדרך ואינו יכול להדליק בצאת הכוכבים, רשאי להדליק בברכה מזמן 'פלג המנחה', ויקפיד ליתן שמן הרבה שידלק חצי שעה אחר צאת הכוכבים (ש"ע סי' תרעב ס"א, משנ"ב סק"ג, וחזו"ע עמ' טט).

נח. אם לא הדליק מיד בצאת הכוכבים, צריך לכתחילה להדליק בתוך החצי שעה מצאת הכוכבים. ובדיעבד שכבר עבר זמן זה, רשאי להדליק בברכה כל הלילה (ש"ע סי' תרעב ס"ב, משנ"ב וכה"ח שם). ומכל מקום אם יודע שעתיד לחזור לביתו לאחר שיעבור זמן חצי שעה מצאת הכוכבים, ימנה את אשתו שתדליק במקומו מיד בצאת הכוכבים. ואם האשה אינה חפצה להדליק בלי בעלה, ידליק בברכה כשיחזור לביתו (ביה"ל סי' תרעו ס"ג ד"ה ולהדליק, כה"ח סי' תרעו ס"ק כה, יחיד ח"ג סי' נא, וילקו"י עמ' רעג). ואם חזר בשעת לילה מאוחרת, וכל בני הבית ישנים, אם יכול להעיר אחד או שנים מהם - מה טוב, ואם לאו - אין זה מעכב וידליק בברכה. ואפילו הגיע לביתו בסוף הלילה, ונשאר פחות מחצי שעה עד עלות השחר, אף על פי כן מדליק בברכה כל שלא עלה עמוד השחר (חזון עובדיה עמ' סד ועמ' סז, ושבת הלוי ח"ח ס"ח קנט).

נט. בית הכנסת שמתקיים בו שיעור קבוע מיד לאחר תפילת ערבית, אם יודעים בוודאות שכל משתתפי השיעור יחזרו לבית הכנסת לאחר ההדלקה, ילכו לבתיהם להדליק מיד בצאת הכוכבים, ואחר כך יחזרו לשיעור. אבל אם קיים חשש שחלק מהאנשים לא יחזרו לשיעור, יקיימו את השיעור כרגיל מיד לאחר תפילת ערבית, ולאחר השיעור ילכו לביתם להדליק, ונכון שאחר השיעור יכריז הרב שלא ישכחו להדליק את נרות החנוכה] (חזו"ע עמ' עג).

ס. המנהג שנהגו בכללים, הוא: שמסיימים האברכים את לימודם בשעה ארבע אחר הצהריים, והולכים להתפלל מנחה וערבית, ולאחר מכן מדליקים את נרות החנוכה מיד בצאת הכוכבים, כמעמד בני המשפחה. והוא מנהג נכון וישר. אולם צריכים האברכים להקפיד להמשיך ללמוד גם בביתם (הליכות שלמה פט"ז ס"א, וחזו"ע עמ' עה). אולם הבחורים הספרדים הלומדים בישיבות, ימשיכו בסדר לימודם כרגיל, כיון שיוצאים ידי חובה בהדלקת הוריהם, ורק לאחר גמר הסדר - ידליקו בבית המדרש (חזו"ע עמ' עו). והבחורים האשכנזים נוהגים להפסיק באמצע הסדר לצורך ההדלקה בזמנה, ומיד אחר ההדלקה חוזרים לתלמודם (עי' פס"ת סי' תרעו אות ו).

סא. אסור לאכול סעודת קבע, דהיינו כחמישים גרם (=כביצה ללא קליפתה) פת או עוגה, החל מחצי שעה לפני זמן הדלקת נרות החנוכה, עד לאחר ההדלקה. וכן אסור להתחיל לעשות מלאכה בזמן זה, עד לאחר ההדלקה. ואם עבר והתחיל לאכול או לעשות מלאכה בתוך זמן זה, צריך להפסיק בזמן ההדלקה - ולהדליק נרות חנוכה. אבל אם התחיל לפני זמן זה, ונמשכה אכילתו או מלאכתו, מעיקר הדין אינו צריך להפסיק כשהגיע זמן ההדלקה, אלא כשיגמור אכילתו או מלאכתו - ידליק נרות חנוכה, אלא שטוב ונכון להפסיק ולהדליק מיד בזמן. ומכל מקום מותר לאכול פחות מחמישים גרם פת או עוגה אפילו בתוך החצי שעה שקודם ההדלקה, וכן מותר לאכול אורז או פירות אפילו הרבה, וכן מותר לשתות כל מיני משקים שאינם משכרים. וכן מותר ומצוה ללמוד תורה בתוך החצי שעה שקודם ההדלקה, וכשיגיע הזמן - מעיקר הדין אינו צריך להפסיק לימודו, אלא כשיסיים לימודו - ידליק, אלא שטוב גם בזה להפסיק ולהדליק מיד בזמן, ואחר כך יחזור לתלמודו. אבל אם התחיל ללמוד לאחר שהגיע זמן ההדלקה - חייב להפסיק מיד ולהדליק. ובכל האמור - האיסור הוא דוקא על המדליק עצמו, אבל שאר בני הבית שיוצאים ידי חובה בהדלקתו - אינם אסורים בכל זה. ולכן אם בעל הבית מאחר לבוא לביתו, רשאים בני הבית לאכול ולשתות או לעשות מלאכה לפני ההדלקה. [ולמנהג בני אשכנז שכל אחד מהבנים מדליק, אם האב מאחר והבן רוצה לאכול סעודת קבע, ידליק הנרות שלו ואחר כך יאכל] (משנ"ב סי' תרעב סק"י, כה"ח סק"ד, פס"ת אות ז, וחזו"ע עמ' סד והלאה. ופרטי הלכות אלו - נתבארו באריכות בס"ב ותלא ס"ב ובאחרונים שם).

סב. מעיקר הדין די להדליק נר אחד בכל לילה, אלא שכבר נהגו כל ישראל במצוה זו לעשותה כמהדרין מן המהדרין, על ידי שמוסיפין נר אחד בכל לילה. דהיינו, שבלילה הראשון מדליק נר אחד, ובלילה השני מדליק שני נרות, וכן מוסיף והולך נר אחד בכל לילה, עד שבליל שמיני מדליק שמונה נרות (ש"ע סי' תרעא ס"ב, משנ"ב סק"ד, וחזו"ע עמ' יט). אמנם אדם עני שאין לו מספיק שמן או נרות אלא לנר אחד בכל לילה - די לו שיעשה כעיקר הדין וידליק נר אחד בכל לילה (משנ"ב סק"ד, כה"ח סק"ג, וחזו"ע עמ' כא).

סג. מי שיש לו כמות שמן או נרות המספיקה גם לנרות ההידור רק בחלק מהימים, כגון שיש לו תשעה או אחד עשר נרות, ידליק ביום השני והשלישי גם את נרות ההידור, ובשאר הימים ידליק רק נר אחד (משנ"ב סק"ה, וכה"ח סק"י). אמנם אם באחד הימים יש לו כמות שמן המספיקה רק לחלק מנרות ההידור, כגון שבליל שלישי יש לו כמות המספיקה לשני נרות, לא ידליק שני נרות, אלא יתן בנר אחד כמות שמן המספיקה לחצי שעה, ואת השמן הנותר יחלק בשווה בנרות ההידור, (אף על פי שלא יהיה בהם שיעור חצי שעה, דעיקר הקפידה של חצי שעה - היא בנר החיוב) (משנ"ב סק"ה וסק"ו, כה"ח סק"ה וסק"ו, וחזו"ע עמ' לא). ומי שיש לו שמן גם לנרות ההידור, ולחבירו אין שמן כלל, עדיף שיתן מעט שמן לחבירו, כדי ששניהם יוכלו לקיים את עיקר המצוה, מאשר שהוא יקיים את המצוה בהידור וחבירו לא יקיים את המצוה כלל (משנ"ב סק"ו, כה"ח סק"ט, וחזו"ע עמ' כג).

סד. מי שאין לו שמן שיספיק להדלקה לכל שמונת ימי החנוכה, אלא רק כדי הדלקה ללילה אחד - דהיינו שיעור חצי שעה, לא יחלק את השמן לשמונה חלקים - כדי שיפרסם את הנס בכל לילה, אלא ידליק כשיעור בלילה הראשון, ואם לא יהיה לו בשאר הלילות - אין בכך כלום, דאנוס רחמנא פטריה (כה"ח סק"ח, וחזו"ע עמ' כח).

סה. מי שטעה באחד הימים והדליק פחות מהמנין, כגון שביום השלישי הדליק שני נרות, ואחר כך נזכר שצריך להדליק שלשה נרות, ידליק נר נוסף בלי ברכה (ב"י סי' תרעב בשם אר"ח, משנ"ב שם סק"ו, כה"ח סק"כ, וחזו"ע עמ' ל). והוא הדין אם באחד הימים לא היה לו שמן אלא לנר החיוב - והדליקו, ואחר כך נודמן לו שמן גם לנרות ההידור, הרי זה מדליק את נרות ההידור בלי ברכה (משנ"ב שם, כה"ח סי' תרעא סק"י, וחזו"ע עמ' ל).

סו. מי שטעה באחד הימים והדליק יותר מהמנין, כגון שביום השלישי הדליק ארבעה נרות, ואחר כך נזכר שצריך להדליק רק שלשה נרות, אין צריך לכבות את כל הנרות ולחזור ולהדליק רק שלשה, אלא מכבה רק את הנר הנוסף ודין (פס"ת סי' תרעא אות א, וחזו"ע עמ' כט).

סז. בלילה הראשון מתחיל להדליק את הנר הקיצוני מצד ימין, ובליל שני מוסיף נר ליוד, ומתחיל להדליק בנוסף - שהוא נחשב נר החיוב, ואחר כך מדליק את הנר שלימינו (שהוא הנר של אתמול), וכן עושה בכל יום, שנמצא פונה משמאל לימין (ויש בזה עוד מנהגים שונים כמבואר במשנ"ב סק"ט וסק"א וישע"ש שם. ואין שיעשה יצא ידי חובה, כי אין

הדלקה בער"ש ובמוצ"ש

עח. בערב שבת של חנוכה, ראוי ונכון להתפלל תפילת מנחה לפני שמדליק נרות חנוכה, אולם אם אינו מוצא מנין לתפילת מנחה מוקדמת – לא יתפלל ביחידות בשביל כך, אלא ידליק קודם נרות חנוכה, ואחר כך ילך לבית הכנסת להתפלל עם הציבור (משני"ב סי' תרע"ט סק"ב, כה"ח סי' תרע"א ס"ק עט, וחזו"ע עמ' קע"ט).

עט. בערב שבת של חנוכה, צריך להדליק קודם נר חנוכה ואחר כך נר שבת (שי"ע סי' תרע"ט ס"א). וכשהזמן דחוק, יכולה האשה להדליק נר שבת לאחר שבעלה הדליק את נר החיוב – תוך כדי שבעלה מדליק את נרות ההידור (בא"ח

ש"א פ"ר וישב ה"ב, פס"ת סי' תרע"א אות א, וחזו"ע עמ' קע"ד). ובדיעבד אפילו כשהדליקה האשה נרות שבת לפני שבעלה הדליק נרות חנוכה, וקיבלה עליה שבת בהדלקת הנרות, יכול בעלה להדליק נרות חנוכה – לפי שאינו תלוי בקבלת שבת של אשתו (עי' משני"ב סק"א, וכה"ח סק"ג, וכו"פ בחזו"ע עמ' קע"ו). ומיהו, איש או אשה שדרים לבדם, וטעו והדליקו קודם נר שבת, אם לא קיבלו עליהם שבת בהדלקת הנרות – יכולים להדליק אחר כך נרות חנוכה, אבל אם קיבלו עליהם שבת בהדלקת הנרות – אינם יכולים להדליק אחר כך נרות חנוכה, אלא יבקשו מאדם אחר להדליק בשבילם (משני"ב סק"א, כה"ח סק"ג, וחזו"ע עמ' קע"ו והלאה).

פ. גם בערב שבת של חנוכה – אסור להדליק נרות חנוכה לפני 'פלג המנחה', אלא רק לאחר 'פלג המנחה' (משני"ב סק"ב, וכה"ח סק"ה), וצריך ליתן כמות שמן או נרות שיספיק לידלק חצי שעה אחר צאת הכוכבים (משני"ב סק"ב, כה"ח סק"ו, וחזו"ע עמ' ע). והזמן הנכון להדלקת נרות החנוכה בערב שבת – הוא כרבע שעה לפני שקיעת החמה, ומיד לאחר מכן ידליקו נרות שבת (חזו"ע עמ' ע. ועי' בפס"ת סי' תרע"א אות א – שמדברי הראשונים מוכח שגם בערב שבת חנוכה צריך להדליק סמוך לשקיעה, דהיינו בחצי שעה שלפני השקיעה, ושהגרי"ז מבריק היה תמה על המדליקים בער"ש חנוכה ארבעים דקות לפני השקיעה. ולכן כתב שם שידליקו י"ח עשרים וחמש דקות לפני השקיעה, ואח"כ ידליקו מיד נרות שבת).

פא. בערב שבת של חנוכה, כשמדליק נרות חנוכה סמוך לפתח הבית, צריך ליתן איזה דבר שיחצוץ בין נרות החנוכה לבין הדלת (כגון שיתן את החנוכה בתוך תיבה מזכוכית), כדי שלא יגרום לכיבוי הנרות על ידי פתיחת הדלת וסגירתה. ואף שגם בחול צריך לזהר בזה – שלא להעמיד הנרות במקום ששולט הרוח, מכל מקום בשבת צריך זהירות יתירה בזה (שי"ע סי' תרפ"א, משני"ב סק"א, כה"ח סק"א, וחזו"ע עמ' קפ"א).

פב. אחר שכבו הנרות לביל שבת – אסור לטלטל את החנוכה ממקומה משום מוקצה, אלא אם כן עשה תנאי מערב שבת מבעוד יום שיהיה רשאי לטלטלה לאחר שתכבה (חזו"ע סוף עמ' קפ"א).

פג. במוצאי שבת של חנוכה, בבית הכנסת מדליקין קודם נרות חנוכה (מיד לאחר תפילת ערבית, ואם שכח לומר 'אתה חוננתנו' – יאמר 'ברוך המבדיל בין קודש לחול' ואח"כ ידליק), ואחר כך עושין הבדלה (דהיינו במקומות שרגילים להבדיל בבית הכנסת. ואם לא עושים הבדלה בבית הכנסת – יש להדליק נרות חנוכה לאחר קדיש תקבל). וכבית עושים קודם הבדלה, ואחר כך מדליקים

השלהבת תהיה עולה יפה, ולאחר מכן יסיר את ידו להדליק את הנר הבא (ביה"ל סי' תרע"ג ס"ב ד"ה הדלקה, כה"ח ס"ק נג, וחזו"ע עמ' קכ"ט).

עג. אם טעה והדליק קודם את נר השמש – ימשיך להדליק את שאר הנרות, ואינו חוזר לברך (שו"ת יבי"א ח"ה סי' ד אות א ואתו ג, וילקו"י עמ' תס"ז).

עד. אם תוך כדי ההדלקה כבה הנר שבידו (שבו הוא מדליק את הנרות), לא ידליקו מהנרות של חנוכה (אפילו לא מנרות ההידור), אלא ידליקו מנר של חול (כגון גפרור או מצית), וימשיך להדליק את שאר הנרות (שי"ע סי' תרע"ד ס"א, משני"ב סק"ג, כה"ח ס"ק ה-ז, וחזו"ע עמ' קג).

עה. לאחר שהדליק את הנר הראשון – שהוא נר החיוב, רשאי ליתן לבניו הקטנים שהגיעו לחינוך להמשיך בהדלקת נרות ההידור. ואת הדלקת השמש – רשאי ליתן אפילו לילד שלא הגיע לחינוך (מל"ח סי' כז ס"ו, וחזו"ע עמ' כא).

הנאה מנרות החנוכה

עו. הנרות של חנוכה (גם נרות ההידור) – קודש הם, ואסור להשתמש לאורן אפילו תשמיש של מצוה – כגון ללמוד לאורן, וכל שכן שאסור להשתמש לאורן תשמיש אל חול – כגון למנות מצות לאורן (שי"ע סי' תרע"ג ס"א, משני"ב וכה"ח שם, וחזו"ע עמ' צט). ונוהגים להדליק נר נוסף – הנקרא עמש, כדי שאם יבוא להשתמש לאור נרות החנוכה, ישתמש לאור השמש ולא לאור נרות החנוכה (שי"ע משני"ב כה"ח וחזו"ע שם). ויש אומרים שטוב להדליק על השולחן נר נוסף מלבד נר השמש. ובזמנינו שיש אור החשמל – אין צריך לחוש לזה (משני"ב ס"ק יז, כה"ח ס"ק לו, ופס"ת אות ז). ויניח את נר השמש גבוה קצת משאר הנרות, כדי שיהיה היכר שאיננו חלק מנרות החנוכה (משני"ב סק"כ, כה"ח ס"ק מב וחזו"ע עמ' קא). ויש אומרים שגם אחר שהדליק את השמש, אסור להשתמש לאור הנרות כולם, אלא רק לאור השמש לבדן (משני"ב ס"ק טו, וכה"ח ס"ק לו. אבל בס' תורת המועדים עמ' קפג – הביא בשם הפר"ח שכ' בדעת הטו"ש"ע דמותר להשתמש לאור השמש א"פ שמשמש גם לאור שאר הנרות, ושכן דעת מ"ן הראש"ל זצ"ל. וכן עיקר). ואם כבה החשמל בביתו, מותר ללכת לאור נרות חנוכה, ואין צריך לעצום עיניו, לפי שאין זה נקרא שמשמש לאורן (שעה"צ ס"ק יא, כה"ח סק"ל, וחזו"ע עמ' ק). וכל האיסור להשתמש לאור נרות החנוכה – הוא דווקא בתוך החצי שעה הראשונה מהדלקתן, אבל לאחר מכן – מותר להשתמש לאורן אפילו תשמיש של חול (שי"ע

סי' תרע"ב ס"ב, וחזו"ע עמ' קב. ועי' במשני"ב סק"ח ובכה"ח ס"ק כא, שכתבו, שיש מחמירים שלא להשתמש לאורה אפילו לאחר שעברה חצי שעה. ועי' בפס"ת אות ה, שכתב, שבה"ז מדינא אסור לכבותה או להשתמש לאורה אפילו לאחר חצי שעה. ע"ש. ואנו אין לנו אלא דברי מ"ן הראש"ל זצ"ל, דאף בה"ז מותר לכבותה או להשתמש לאורה לאחר שעברה חצי שעה מהדלקתה).

עז. נרות שמפיצים ריח טוב בעת הדלקתן, מותר להשתמש בהן להדלקת נרות החנוכה ולהנות מריחן. והוא הדין לנרות המשמיצים קול נגינה (ילקו"י עמ' שמ – ושכ"כ הגר"ש וואזנר והגר"ח קנייבסקי).

זה לעיכובא, אלא רק מצוה לכתחילה), ומתחיל להדליק קודם בנר החדש – שהוא נר החיוב, ואחר כך ממשיך להדליק את נרות ההידור, ואחר כך מדליק את השמש. (ויש מאלו המדליקים בשעווה, שמשמשים בשמש להדליק את הנרות ואחר כך מדביקים אותו במקומו שבחנוכה) (שי"ע סי' תרע"ו ס"ה, משני"ב וכה"ח שם, רמ"א סי' תרע"ג ס"א, וחזו"ע עמ' לב).

סח. טוב שיטול ידיו לפני שבא להדליק את נרות החנוכה (עי' משני"ב ר"ס תלב), ויש נוהגים לטבול במקוה (עי' פס"ת סי' תרע"ו הערה 24). ונכון לומר "לשם יחוד" לפני ההדלקה (עי' כה"ח סק"ח). ויעורר עצמו לברך ולהדליק בשמחה עצומה, כי היא מצוה חביבה מאד לפני ה' יתברך (עי' כה"ח שם).

טט. לפני שמתחיל להדליק ביום הראשון, מברך שלוש ברכות: א. "להדליק נר חנוכה" (ויש מבני אשכנז שמברכים: "להדליק נר של חנוכה"). ב. "שעשה נסים". ג. "שהחיינו". ומהלילה השני ואילך, מברך רק שתי ברכות: א. "להדליק נר חנוכה". ב. "שעשה נסים". ולאחר שסיים את כל הברכות – מתחיל להדליק. ולאחר שהדליק את הנר הראשון – שהוא נר החיוב, מתחיל באמירת "הנרות הללו" (וצריך לזהר שלא יתחיל באמירת "הנרות הללו" עד שסיים להדליק נר החיוב) – וממשיך תוך כדי האמירה בהדלקת שאר הנרות (שי"ע סי' תרע"ו ס"א וס"ב, משני"ב וכה"ח שם, וחזו"ע עמ' קכה ועמ' קל).

ע. אחר סיום ההדלקה, נוהגים לומר "מזמור שיר חנוכה הבית לדוד" ומזמור "למנצח בנגינות", וטוב לאומרו בצורת המנורה. ויש סגולה לשמירה – לומר כל לילה אחר ההדלקה שבעה פעמים פסוק "ויהי נועם" ומזמור "יושב בסתר" (מל"ח סי' כז ס"ג, בא"ח ש"א פ"ר וישב ה"ב, וכה"ח סי' תרע"ג ס"ק כז וסי' תרע"ו סק"ל).

עא. אם שכח לברך את הברכות לפני ההדלקה, ונזכר לאחר שכבר הדליק את הנר הראשון, אם הוא בלילה הראשון של חנוכה, אינו יכול לברך את ברכת "להדליק נר חנוכה" – שהרי כבר הדליק, אך את ברכת "שעשה נסים" וברכת "שהחיינו" – יכול לברך כל שהוא בתוך החצי שעה מההדלקה ועדיין לא כבו הנרות. ואם עברה חצי שעה, או שכבו הנרות, שוב אינו יכול לברך כלל, וכשמדליק למחרת יברך גם "שהחיינו". אולם, אם שכח לברך לברך לפני ההדלקה מיום שני ואילך, אם נזכר לפני שסיים להדליק את נרות ההידור – יכול לברך גם ברכת "להדליק", אך אם סיים להדליק את נרות ההידור (אפילו שעדיין לא הדליק את השמש) – אינו מברך "להדליק", אלא רק "שעשה נסים" – ודווקא בתוך החצי שעה וכשהנרות עדיין דולקים, כאמור. [ואם שכח לברך "שהחיינו" גם ביום הראשון וגם ביום השני – יברך בהדלקה של הלילה השלישי, או של שאר הלילות. ואם שכח לברך עד הלילה השמיני וכבר עברה חצי שעה מההדלקה או שכבו הנרות – שוב אינו יכול לברך] (משני"ב סי' תרע"ו סק"ד, כה"ח סק"י וסי"ק ח"י וסי"ק כב, וחזו"ע עמ' קל והלאה, וילקו"י עמ' תל והלאה).

עב. כשמדליק את הנרות, צריך להקפיד שלא יסיר את ידו מהפתילה מיד, אלא ימתין עד שרוב הפתילה היוצאת מהנר תדלק – שאז

נרות חנוכה. והנוהגים בכל מוצאי שבת כדעת רבינו תם, אף במוצאי שבת של חנוכה יעשו הבדלה לאחר זמן רבינו תם, ואחר כך ידליקו נרות חנוכה (ש"ע סי' תרפ"א ס"ב, משני"ב ס"ק"ב וסק"ג, כה"ח סק"ג וסק"ד, פס"ת אות א ואת ב, וחזו"ע ע"מ קפב ועמ' 199).

הדלקה בבית הכנסת

פד. מדליקין נר חנוכה בבית הכנסת ובבית המדרש - משום פרסומי ניסא, ובתנאי שיהיו שם עשרה בני אדם, ואף נשים וקטנים שהגיעו לחינוך - מצטרפים לעשרה לענין זה. וגם במקרה שאין עשרה, אך יודעים שעוד מעט יבואו עשרה, רשאים להדליק בברכה. אמנם אם רוב המניין כבר הדליקו בביתם, אין לברך על הדלקת הנרות בבית הכנסת - אלא ברכת "להדליק" בלבד. ולכן, בערב שבת של חנוכה, שהציבור כבר הדליקו נרות חנוכה בביתם, כשבאים אחר כך להדליק בבית הכנסת, אין לברך אלא ברכת "להדליק" בלבד (ש"ע סי' תרע"א ט"ז, משני"ב וביה"ל שם, וחזו"ע ע"מ נב ועמ' נז).

פה. וכן ציבור שהדליקו נרות חנוכה בביתם, ובאו לבית הכנסת להתפלל ערבית, או שבאו לשיעור תורה, מדליקים שם נרות חנוכה, אלא שמברכים רק ברכת "להדליק". אבל אם רק המדליק כבר הדליק בביתו, וכל שאר הציבור עדיין לא הדליקו, הרי הוא מברך את כל הברכות (פס"ת אות טו, וחזו"ע ע"מ נז-נד).

פו. המנהג להדליק בבית הכנסת בין מנחה לערבית - עם שקיעת החמה, כדי שיראו הציבור את נרות חנוכה במשך כל תפילת ערבית. ולאחר תפילת ערבית, אם הולכים כל הציבור לביתם - מותר לגבאי לכבות את הנרות, ואף מתחילה אינו צריך ליתן שמן בכמות של חצי שעה. אבל אם הציבור נשארים לשיעור תורה, ישאיר הנרות דולקים בשיעור חצי שעה (שו"ת שרגא המאיר ח"ו סי' פד אות א וסי' קלח אות ג, שו"ת מנחת דוד ח"ג סי' עט אות ב, וחזון עובדיה עמ' מז).

פז. בבית הכנסת מניחים את החנוכה מצד ימין של ארון הקודש, שהוא צד דרום של בית הכנסת. ולגבי סידור הנרות, יש נוהגים לסדרם בין מזרח למערב, ויש נוהגים לסדרם בין צפון

לדרום, וכל מקום יעשו כמנהגם (ש"ע ורמ"א סי' תרע"א ט"ז, משני"ב וכה"ח שם, וחזו"ע עמ' מח).

פח. נוהגים שהשליח ציבור או הרב של בית הכנסת, מדליק את נרות החנוכה, ויש נוהגים שהשמש מדליק. ומכל מקום טוב שלא יתנו לקטן להדליק, משום פרסומי ניסא בכבוד הראוי (פס"ת אות י"א, וחזו"ע עמ' מט).

פט. הדלקת הנרות בבית הכנסת - היא בשביל לפרסם את הנס, אבל אין יוצאים ידי חובה בהדלקה זו, ולכן גם האדם שהדליק בבית הכנסת - חייב לחזור ולהדליק נרות חנוכה בביתו, ואפילו הוא גר לבדו. אלא שאם הוא גר לבדו, אינו חוזר לברך בביתו כל הברכות - אלא רק ברכת "להדליק". אבל אם יש לו אשה ובנים - חוזר ומברך בביתו את כל הברכות, כדי להוציא את בני ביתו (חזו"ע ע"מ נג והלאה, וילקו"י עמ' ריז).

צ. נוהגים להדליק בבית הכנסת גם בשחרית בלי ברכה, ובפרט כשמתפללים בהשכמה (חזו"ע ע"מ א והלאה, וילקו"י עמ' רלו).

צא. המנהג פשוט להדליק נרות חנוכה ברחבת הכותל המערבי בברכה, ואין לפקפק על זה (שו"ת אז נדברו ח"ו ע"מ קלו, שו"ת רבבות אפרים ח"ד ע"מ שטו, חזו"ע ע"מ מז, וילקו"י ע"מ רטז).

צב. פשט המנהג להדליק נרות חנוכה בברכה במסיבות חנוכה הנערכות באולמות, שאומרים בהם דברי תורה וחזיון, ויש להם על מה שיסמוכו. וטוב שיתפללו שם תפילת ערבית לאחר ההדלקה (משנת יעקב רוזנטל ע"מ רט, שו"ת אז נדברו ח"ה סי' לו וח"ו סי' עה וח"א סי' מא, וחזו"ע ע"מ מז).

מותר השמן והפתילות

צג. השמן שנתר בנרות החנוכה לאחר שכבו בכל יום מימי החנוכה, אם כבו הנרות לאחר חצי שעה מהדלקתן, מותר להשתמש בשמן הנותר לכל תשיש שרוצה, וכן מותר לזורקו (ש"ע סי' תרע"ב ס"ב וסי' תרע"ד, וחזו"ע ע"מ טו ועמ' קב ועמ' קט. וע"י במשני"ב סי' תרע"ח ס"ק יח, ובכה"ח ס"ק כו, שיש פוסקים שמחמירים גם בנותר לאחר חצי שעה אם לא התנה עליו בשעת נתינתו בנרות. וע"י במשני"ב סי' תרע"ב סק"ז, דלכתחילה "טוב" להתנות. ומבואר בדביעבד אפי' לא התנה - לא נאסר הנותר לאחר חצי שעה). אבל אם כבו הנרות בתוך החצי שעה,

אסור להשתמש בשמן הנותר (משני"ב סי' תרע"ז ס"ק יז וסי"ק יח, וכה"ח ס"ק כו ס"ק כז), אבל רשאי להדליק בו ביום שלמחרת (דהיינו שיוסיף עליו שמן עד שיהיה ביחד כמות של חצי שעה) (משני"ב ס"ק יז, כה"ח ס"ק כו, ות"ה ע"מ קכו). והנותר מן השמן ביום השמיני של חנוכה, באופן שכבו הנרות בתוך חצי שעה, הרי הוא אסור בהנאה, וצריך לעשות מדורה ולשורפו (ש"ע סי' תרע"ז ס"ד, משני"ב ס"ק יח, כה"ח ס"ק כו, וחזו"ע ע"מ קט.

וע"י במשני"ב ס"ק יט, ובכה"ח ס"ק כט, שאסור להשתנות לשנה הבאה כדי להשתמש בו לנר חנוכה, דחיישין לתקלה שמא יבואו להנות ממנו). ודין זה הוא אף בשמן הנותר בנרות ההידור (כמבואר בסי' תרע"ג ס"א - דאף בנרות ההידור אסור להשתמש), אבל השמן הנותר בנר השמש - אין בו קדושה, ומותר להשתמש בו כרצונו או לזרוקו (כמבואר במשני"ב סי' תרע"ד סק"ג ובכה"ח סק"ז ובחזו"ע ע"מ קב - דנר השמש חשיב נר של חול לכל דבר). וגם הפתילות שנשארו מההדלקה של כל יום מימי החנוכה - צריך לשורפם יחד עם השמן הנותר (פס"ת אות ט, ות"ה ע"מ קכו). וכן הדין בכל זה בנותר מנרות השעוה (ספר "חנוכה" להר"צ כהן פ"ו הל"ז). ומעיקר הדין אינו חייב דוקא לשורפן, אלא רשאי לשפוך את השמן בכיור, ואת שיירי הפתילות או נרות השעוה - יכול ליתן בשקית ולזרוקן לאשפה (משני"ב ידרשו"י סי' תרע"ז הערה 28 - בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והגר"ח קנייבסקי שליט"א). אולם אם התנה בפירוש בשעה שנתן את השמן והפתילות בנרות החנוכה - שאם יכבו הנרות אפילו בתוך שיעור ההדלקה יוכל להנות מהן, הרי זה מועיל, ומותר להשתמש בשמן הנותר ובפתילות כרצונו וכן מותר לזרוקן (חזו"ע ע"מ קסד, וילקו"י ע"מ תקיג).

צד. הדבר פשוט וברור שהשמן הנותר בבקבוק, אף על פי שהזמינו לנר חנוכה - אינו קדוש כלל, ומותר להשתמש בו לכל צרכיו (ביה"ל סי' תרע"ז ס"ד ד"ה הצריך, כה"ח ס"ק כח, וחזו"ע ע"מ קסז).

צה. שמן שנתר מנרות החנוכה באופן שהוא אסור בהנאה (דהיינו שכבו הנרות בתוך חצי שעה ולא עשה תנאי), אם נתערב בשמן של חולין, אם יש פי ששים בשמן של חולין כנגד השמן של החנוכה - הכל מותר (פשוט, וכמבואר בש"ע ובאחרונים סי' תרע"ז ס"ד). ואם אין פי ששים, מותר להוסיף עוד שמן של חולין עד שיהיה פי ששים, ואז הכל מותר (ע"י ש"ע סי' תרע"ז ס"ד ובי"ד סי' צט ס"ו, ובאחרונים שם. וכ"פ בחזו"ע ע"מ קט).

מילתא דבדיחותא

בני זוג הגיעו ליועץ נישואין. הבעל התחיל מיד להתלונן: "אשתי עושה כן וכך... אמר לו היועץ: "אתה צודק". האישה כנסה: "כן? הוא צודק? הרי הוא עשה כן וכך?"... אמר לה היועץ: "גברת, את צודקת". תמה הסטאור: "מה, איך זה יכול להיות ששניהם צודקים?" ענה לו היועץ: "גם אתה צודק..." (מהיום והלאה - הרב יצחק פנגר)

סת"ם למהדרין
• כל סוגי הסת"ם (ספרי תורה, תפילין, מזוזות, מגילות, פיסוס הקטורת, ועוד).
• כל סוגי הכתבים (ספרד, אשכנזי, חב"ד).
• בדיקות של תפילין ומזוזות.
• שיפוץ וחיידוש בתי התפילין והרצועות.
להזמנות: 052-7142437 (יעקב ראש)

העלון מוקדש
ההצלחה:
חני חנינה בת דליה וכל יוצאי חלציה
לעילוי נשמת:
מרן הראש"ל הגאון רבי מרדכי צמח בן מנחם זצ"ל,
הגאון רבי יעקב חי בן מרגלית זצ"ל, רחל בת מרים, נוריה נורית בת עזיזה, אברהם בן שרה, נתנאל בן שמחה, עזיזה בת צ'חלה, שלמה בן סלחה, חנינה בת חביבה, יוסף בן ורה, אמה בת שושנה, ר' יחיאל מיכל בן מרים, אור בן נעמה, ולעילוי נשמות כל מתי עם ישראל